

תפילה בלי תקווה? (המשך)

א. רמב"ן, השגת עשין ה' לספר המצוות

ואם אולי יהיה מדרשם בתפילה עיקר מה"ת נמנה אותו במניינו שלהרב ונאמר שהיא מצוה לעת הצרות שנאמין שהוא יתברך ויתע' שומע תפלה והוא המציל מן הצרות בתפלה וזעקה.

ב. רב שלמה זלמן אויערבאך, הליכות שלמה, תפילה ח:טו (ט)

רגיל היה רבנו לומר דמ"מ אין להתפלל על החולה בתוך התפלה אלא אם יש לו קשר כלשהו אליו ומרגיש בצער, כי אין לבוא אל המלך – ממ"ה הקב"ה – ללא סיבה וטעם על מה שנדחק לבקש עבור זולתו. והי' מספר בענין זה על הגאון מוהרי"ל דיסקין ז"ל, שפעם ביקשו אדם להתפלל בעד חולה, ונענה לו [לאחר שצוהו, כדרכו, להפריש סך מסוים לטובת בית היתומים], וכעבור זמן מה פגשו הגרי"ל ז"ל ושאלו לשלום אותו חולה, וענהו שהבריא כבר בעז"ה, ונתרעם עליו על שלא בישרו על כך והטריחו כל אותו זמן להתפלל עליו, באמרו 'וכי קלה בעיניך בקשה כזו בתפלה, הרי צריכים לחפש ולמצוא בכל פעם סיבה להתפלל (ואף רבינו נתרעם על דבר זה, ופעם נזף בתלמיד שאיחר מלהודיעו על ישועתו בחסדי ד', ואמר: ג' פעמים ביום הנני כואב ומיצר בצרתך, ולמה רק עתה מצאת לנכון להודיעני).

ג. רב שלמה זלמן אויערבאך, הליכות שלמה, תפילה ח:טו (נו)

הדריך רבינו שלא להרבות בתפלת רבים בפרסום וכו' אם כבר נתיאשו הרופאים מלרפאות את החולה בדרכי הטבע, אפילו הוא גברא רבה (וגם ישקלו היטב אם לשנות את שמו), כי אם לא ייענו בתפלתם ולא יתרפא, יש לחוש לרפיון ח"ו בעניני אמונה. והורה לשואלים שבכה"ג יתפללו "שייטב לחולה וייטב למשפחתו" ולא יבקשו דוקא על רפואתו, וד' הוא הטוב בעיניו יעשה.

ד. רב שלמה זלמן אויערבאך, הליכות שלמה, תפילה ח:טו (נו)

וכשנתאספו פעם לתפלה עבור חולה במצב בזה הקדים רבנו ואמר: עלינו לדעת שאע"פ שמאמינים אנו בתחית המתים שתהיה בעת שיעלה רצון מאת הבורא ית"ש, אעפ"כ אין אנו מבקשים שיהיה הדבר דוקא עתה. וכיוון שלפי דעת הרופאים רפואת החולה עכשיו היא מעין תחית המתים לכן נקרא פרק תהלים אחד בלבד ונכוין שיהיה לטובת החולה... אבל מ"מ גם במצב זה לא יסיר ח"ו בטחונו בד' שיחוס וירחם עליו ועדיין יש תקוה שירפאהו...

ה. בבא קמא פ:

מתריעין על החיכוך [שחין] בשבת.

ו. רב קוק, שו"ת דעת כהן קמ

כ"ו [הדיין לענין מצרעה במילה] אינו מועיל אלא אם נחליט שדברי הרופאים הם מוחזקים אצלנו כודאי, אבל באמת נראה שדבריהם בכלל אנו מחזיקים רק לספק, שגם בעצמם אי אפשר שיחזיקו דבריהם בתורת ודאי, שלפעמים יש שאחד וגם רבים מניחים יסוד מוסד בחכמת הרפואה, (והה"ד בכל החכמות), ורבים מחליטים הדבר לדבר אמת, ואח"כ בא דור אחר וחקרה, שכל דבריהם מהבל המה...

ז. Rabbi Jason Weiner, Jewish Guide to Practical Medical Decision-Making, pg. 96

What about R. Auerbach's concern that this falls under the prohibition against praying for a miracle? R. Kanievsky quotes the Chazon Ish (his brother-in-law), who was asked this precise question. The Chazon Ish responded that he knew of a rabbi who was told by his physicians that he would live only a short while longer, but who then went on to live another thirty years. Sometimes, despite a dire prognosis, a person can indeed live much longer. We are thus not praying for a miracle, but simply that the doctors are wrong.

ח. Rabbi Jason Weiner, Jewish Guide to Practical Medical Decision-Making, pg. 103

Another approach, offered by R. Yaakov Kaminetsky, is that since prayer for a terminally ill person to be cured is a forbidden prayer for a miracle, "Rather than praying that the patient be miraculously cured, one should pray that a cure be found for the disease," see Yonasan Rosenblum, *Reb Yaakov* (Mesorah Publications, 1993), 368. Such a prayer would be permitted, as it does not beseech Gd to alter the natural order, but rather assumes the cure must already exist in nature and is just waiting to be discovered. I thank R. Yaakov Siegel for bringing this source to my attention.

Fourth, even if the prayers do not result in any change at all in the patient's condition, they are nevertheless a source of merit for him or her. All of those who prayed aroused Heavenly compassion through their prayers, which were uttered specifically because of this individual. These merits will stand by the individual in the World to Come and may also protect his or her offspring in the future, and they thus have incredible value. Finally, argues R. Kanievsky, these prayers can bring recovery to other individuals and to the community as a whole.

חולה סופני בצער שא"א לשכך

י. כתובות קד.

סליקא אמתיא דרבי לאיגרא, אמרה: עליוני מבקשין את רבי והתחונני מבקשין את רבי, יהי רצון שיכופו תחוננים את העליונים. כיון דחזאי כמה זימני דעייל לבית הכסא, וחליץ תפילין ומנח להו וקמצטער, אמרה: יהי רצון שיכופו עליונים את התחוננים. ולא הו שתיקי רבנן מלמיבעי רחמי, שקלה כוזא שדייא מאיגרא [לארעא], אישתיקו מרחמי ונח נפשיה דרבי.

יא. תלמוד בבלי מסכת נדרים דף מ עמוד א

כי אתא רב דימי אמר כל המבקר את החולה גורם לו שיחיה וכל שאינו מבקר את החולה גורם לו שימות מאי גרמא אילימא כל המבקר את החולה מבקש עליו רחמים שיחיה וכל שאין מבקר את החולה מבקש עליו רחמים שימות ס"ד אלא כל שאין מבקר חולה אין מבקש עליו רחמים לא שיחיה ולא שימות

יב. ר"ן נדרים מ.

פעמים שצריך לבקש רחמים על החולה שימות כגון שמצטער החולה בחליו הרבה ואי אפשר לו שיחיה.

יג. תלמוד ירושלמי מסכת שבת פרק יט הלכה ב

ר' אדא בר אבהו איתליד ליה חד בר בי מימסמיס ביה מית. ר' אבין אמר נעשה פצוע דכא ונתענה עליו ומת. רבנן דקיסרין מרין כרות שפכה נעשה ונתענה ומת.

יד. שו"ת מנחת שלמה א:צא:כד

גם באותה שעה שמבקש ומתפלל לד' שהחולה ימות ג"כ חייב הוא להתעסק בהצלתו ולחלל עליו את השבת אפילו כמה פעמים...

טו. נשמת אברהם יו"ד שלה (טז)

וחשוב לציין שגם למ"ד שמותר להתפלל על חולה שימות, אין זה אומר שממילא גם מותר להורגו בידים. להתפלל אל ד' הוא דבר רוחני ותלוי בהסכמתו יתברך לקבל את התפלה. מאידך להרוג הוא מעשה אדם ואסור מן התורה ככל רציחה ללא תלות על כוונותיו.

טז. שו"ת באר משה ח:רלט:ד

התפלה היא רק שהקב"ה יציל אותו מהיסורין באיזה אופן שיהי רק יצילו, וזה מדויק בלשון הגמרא [על ר' יוחנן] "בעי רבנן רחמי עליה" היינו שיצילו הקב"ה ברחמי וחסדיו באיזה אופן שרוצה, והקב"ה שמע תפלתם והסיר ממנו המחלה, רק לא ע"י שחי, אלא כמו דאיתא התם, אבל תפלת הרבנן לא הי' על המיתה כמובן.

יז. Rabbi J. David Bleich (21st century USA), *Treatment of the Terminally Ill*, Tradition 30:3 (1996), pg. 56

Although man must persist in his efforts to prolong life, he may, nevertheless, express human needs and concerns through the medium of prayer. There is no contradiction whatsoever between acting upon an existing obligation and pleading to be relieved of further responsibility. Man may beseech Gd to relieve him from divinely imposed obligations when they appear to exceed human endurance.

יח. שו"ת ציץ אליעזר חלק ה - רמת רחל סימן ה

דברים אלה של הר"ן והיוצא מהן להלכה, לא הובאו לא בטור ונושאי כליו ולא בשו"ע ונושאי כליו [מלבד זאת שראיתי שנזכר בתפא"י על המשניות פ"ח דיומא מ"ז (בבועז שם) וכפי הנראה דחוהו מהלכה מכיון שזה פירוש מחודש ויוצאת ממנו גם הלכה מחודשת, והוא דבר שלא פירושוהו אף אחד מן הראשונים בלעדו בסוגית הגמ' בנדרים שם. כן עיין במהרש"א נדרים שם שמקשה גם על עצם פירושו של הר"ן בדברי הגמ' דאין נראה כן ע"ש.

ויש להבין גם הראיה ממעשה דרבי בכתובות, הרי אדרבה הגמ' שם מספרת שגם אחרי שאמתיה דרבי רמזה לרבנן די ברור מצעריה דרבי ואמרה יהי רצון שיכופו עליונים לתחוננים, בכל זאת לא הו שתיקי רבנן מלמיבעי רחמי, וא"כ הרי מרבנן ראייה להיפך שגם כשהחולה מתפתל ביסורים נוראים ואין תקנה לרפואה בדרך הטבע בכל זאת אין להפסיק מלבקש על החולה רחמי שמים אשר לא יפלא ממנו דבר, ומכ"ש שאסור להתפלל בלהיפוך שימות, וזה דאיתא בגמ' שם דאמתיה דרבי שקלה כוזא שדייא מאיגרא לארעא אישתיקו מרחמי ונח נפשיה דרבי, זה שאישתיקו רבנן היה

זה מחמת שנבהלו מהדבר שהושלך להם פתאום מאיגרא לארעא כדמבואר בשיטה מקובצת שם, אבל לא מפני שהגיעו לידי החלטה שמוטב עכ"פ להיות בשב ווא"ת ולישתוק. וא"כ מאי חזית דסמכית על מה שעשתה אמתיה דרבי, סמכית על מה שעשו רבנן... ובכל זאת ניכרים הדברים כי הספק עוד כרסם בלבו של הבעל חקקי לב מלהתיר הדבר כ"כ בפשיטות, ומסיים את דברי סכומו ההלכתי לכך בלשון זה: עכ"פ נלע"ד דכגון דא דנ"ד לעשות פשר דבר, שאם היא מצטערת הרבה מאד מהיסורין קשים ומרים ושכל הרופאים אמרו בלא"ה שאין עוד תקון לחיות ונתייאשו ממנה נראה דאפילו הכי לגבי בעלה ובניה וקרוביה לא יעשו שום בקשה ותפלה שתמות אם לא יעשו תפלה ובקשה עליה כדי שתחיה אלא יהיו בשב ואל תעשו, דאם יבקשו רחמים עליה שתמות איכא משום שיאמרו ויחושו ח"ו אחד מני אלף לחששא רחוקה שיבקשו לקרב מיתתה כדי להנצל ממנה ומטירחא דידה והו"ל כענין נוגעים בדבר ובפרט לבעלה שמא ח"ו יהיה מקום לחוש שרוצה במיתתה להנאתו, אף שהוא ת"ח כשר וירא שמים וקרא כתיב כי אני ד' חוקר לב בוחן כליות, מ"מ הישר והטוב בעיני אלקים הוא לכל יעשו תפלה ובקשה בעדה כדי שתמות, ומה גם כי אינו שורת דרך ארץ ורחמנות על שאר בשרו הגם כי הוא עושה לרחם עליה הרי איכא צד לאידך גיסא, ומאמתיה דרבי יש לחלק ולישב שאם אמרו אנחנו כחמורים ולא כחמורו של רפ"י בודאי בפה מלא י"ל דאין אנחנו כאמתיה דרבי, וגם להתפלל עליה שתחיה הא נמי קשה שסובלת יסורין קשים ומרים ומצטערת הרבה מאד, אלא שב ווא"ת עדיף כל לגבי בעלה וקרוביה, ואולם אחרים שהם זרים ואין להם שום חששא מכל החששות האמורות אם יהיו מתפללים עליה כדי שתמות ותנוח נפשה הרשות בידם והכל לשם שמים ובוהן לבות וכליות אלקים צדיק, וכבר אמרו רז"ל כל דבר המסור ללב נאמר ויראת מאלקיך עכ"ל.

להתפלל בשביל חולה עכו"ם

יט. שו"ת יחיה דעת חלק ו סימן ס

וכן בקודש חזיתיה להגאון רבי יצחק עטייה בספר רוב דגן (בקונטרס אות לטובה סימן מה), שנשאל אם מותר ללחוש ולהתפלל על גוי חולה שיתרפא, והשיב, שאם הוא בידוע ומכירו שהוא מחסידי אומות העולם ושומר שבע מצות של בני נח, פשוט מאד שמותר לברכו ולהתפלל עליו שיתרפא, אבל אם הוא מסופק בו, ואינו מכיר במעשיו, יתפלל עליו שיחזור למוטב ויתרפא, וכמו שאמרו בברכות (י) במעשה של ברוריא, יתמו חטאים ולא חוטאים, וכשם שמפרנסים עניי גוים עם עניי ישראל מפני דרכי שלום (גיטין נט:), כן יש להתיר להתפלל על גוים חולים שיתרפאו. ואפשר דחיובא נמי איכא להתפלל עליהם מפני דרכי שלום. ומה גם אם תהיה שעת רצון שיתרפא, יהיה קידוש ה' בדבר. וגם אפשר שעל ידי כך יתגייר ויהיה גר צדק....

ברכת הגומל

כ. תלמוד בבלי מסכת ברכות דף נד עמוד ב

אמר רב יהודה אמר רב ארבעה צריכין להודות יורדי הים הולכי מדברות ומי שהיה חולה ונתרפא ומי שהיה חבוש בבית האסורים ויצא... רב יהודה חלש ואתפח על לגביה רב חנא בגדתאה ורבנן אמרי ליה בריך רחמנא דיהבך ניהלן ולא יחבך לעפרא אמר להו פטרתון יתי מלאודויי:

כא. רמב"ם הלכות ברכות פרק י הלכה ח

ארבעה צריכין להודות, חולה שנתרפא, וחבוש שיצא מבית האסורים, ויורדי הים כשעלו, והולכי דרכים כשיגיעו לישוב,...

כב. הגהות מיימוניות הלכות ברכות פרק י הלכה ח

פירש רבינו יוסף דדוקא חולה שנפל למשכב, אבל חש בראשו או במעיו ולא נפל למשכב אין צריך לברך. אמנם בערוך בערך ארבעה פירוש בשם רב האי גאון שאפילו חושש בראשו או בגרונו נהגו לברך אחר שקראו בתורה ע"כ:

כג. תורת האדם שער הסוף - ענין הרפואה

ולענין ברכת החולים לאו דוקא בחולי שיש בה סכנה, ולא במכה של חלל דוקא, אלא כל שעלה למטה וירד צריך להודות, מפני שדומה כמו שהעלוהו לגרדום לידון וצריך פרקליטין גדולים להנצל, ורחמיו של הקב"ה נעשו לו פרקליטין. וכן בענין הדרך שכל הולכי דרכים צריכין להודות. ואף על גב דרב יהודה הולכי מדברות אמר, לישנא דקרא נקט, וכל דרך במשמע. וגרסינן בירושלמי גבי תפלת הדרך (ברכות פ"ד ה"ד) "ר' שמעון בר אבא בשם ר' חנינא אומר כל הדרך בחזקת סכנה, ר' ינאי כד הוה אזיל לאכסניא הוה מפקיד גו ביתיה, ר' מנא כד הוה אזיל מסחי במרחץ שהיא נסוקת הוה פקיד גו ביתיה, ר' חנינא בריה דרבי אבהו ר' שמעון ברבי אבהו בשם ריב"ל כל החולים בחזקת סכנה." והלכך בכולן צריך להודות.